CZU: 343.211:343.37 **DOI: 10.5281/zenodo.7352513**

RĂSPUNDEREA PENALĂ PENTRU CREAREA SCHEMELOR PONZI

CHIHAI Cristina,

doctorandă, Școala Doctorală „Științe Juridice”,
Universitatea de Stat din Moldova
ORCID: 0000-0003-2830-3014

Throughout this scientific article we aim to analyse the prodigious and large-scale evolution of the financial crime in the Ponzi schemes, especially, the concept of the Ponzi scheme and its fundamental features. Moreover, we reflect the damage caused to people who invest their financial means in these schemes, but also on the economy of the states. A fortiori, the proper functioning of the system and the fight against crime in this area depend on the effective adoption and application of the legal-criminal norms.

Keywords: Ponzi scheme, financial fraud, rate of return, exorbitant rate, investors, deposits.

1. Introducere

Ab initio, remarcăm că practicarea legală a activităţii financiare reprezintă garanţia şi securitatea activităţii economice. Totuşi, activitatea financiară reprezintă un domeniu favorabil pentru fraude şi infracţiuni. Aşadar, în plan mondial, s-a înregistrat o ascensiune colosală a nivelului de criminalitate în domeniul financiar, inclusiv şi organizarea schemei Ponzi pe scară largă în mai multe state. Totodată, reţinem consecinţele dezastruoase şi de anvergură cauzate persoanelor care investesc mijloacele financiare proprii în aceste scheme, dar şi asupra economiei statelor.

În acest sens, considerăm oportun să cercetăm conceptul şi elementele definitorii ale schemelor Ponzi. De asemenea, vor fi analizate aspectele mai puţin conturate privind identificarea trăsăturilor unei scheme Ponzi şi stabilirea mijloacelor de atragere şi manipulare a investitorilor.

Prin urmare, ne propunem ca scop aprofundarea concepţiilor de calificare a fraudelor financiare ca fiind scheme Ponzi şi soluţionarea dilemelor privind antrenarea răspunderii pentru organizarea şi desfăşurarea acestor scheme.

Importanţa şi relevanţa temei cercetate reiese din caracterul şi gradul de prejudiciabilitate a schemelor Ponzi, precum şi de complexitatea identificării acestora.

2.Scheme Ponzi de rezonanţă

În primul rând, vom analiza una dintre primele şi cele mai renumite scheme financiare ilegale din istorie. Această schemă a fost creată de către

Charles Ponzi. Schema lui Charles Ponzi a avut o rezonanţă impunătoare şi a devenit temelia pentru apariţia şi dezvoltare altor scheme de acest gen. Ulterior, Charles Ponzi a devenit „părintele” oficial al acestor scheme infracţionale.

Aşadar, în anul 1919, Charles Ponzi a creat compania „The Securities Exchange Company”, pe care a înregistrat-o la Camera de Comerţ din Boston. El a indus în eroare persoanele privind cumpărarea din contul investiţiilor acumulate a mărcilor poştale internaţionale din ţările străine pentru a fi vândute în alte ţări, obţinând 100% profit. În acea perioadă, dobânda anuală la conturile bancare era de 5%. Din contră, Charles Ponzi a promis că poate oferi un profit de 50% în numai 90 de zile. Mai mult, el a atras alţi investitori prin achitarea randamentelor, în mod integral, la sfârşitul celor 45 de zile şi prin difuzarea avizului că va plăti orice mărci nevândute prezentate în mai puţin de 45 de zile la 100% din suma investită. Ca urmare a acestei scheme, 40.000 de investitori au depus mijloace financiare şi, doar în termen de opt luni, Charles Ponzi a obţinut 9.582.000 de dolari SUA.

De asemenea, Charles Ponzi nu a cumpărat niciodată mărci poştale şi nu a investit banii acumulaţi într-o afacere legitimă. Ascensiunea acestei scheme s-a datorat faptului că el a achitat dividende investitorilor primari din mijloacele financiare obţinute de la investitori ulteriori. Ulterior, investitorii au intentat un proces de insolvabilitate a companiei create de Charles Ponzi.

Succesul schemei creată de către Charles Ponzi a determinat apariţia a multor scheme financiare de acest gen care au preluat numele primului fondator. Acestea scheme s-au dezvoltat în multe state şi au înregistrat prejudicii colosale.

În continuare, vom analiza o schemă Ponzi care a avut o dezvoltare globală şi a cauzat un prejudiciu devorant investitorilor. Această schemă a fost desfăşurată de banca creată de Robert Allen Stanford, formată din 130 de entităţi din 14 ţări. Prin intermediul băncii denumite ,,Stanford International Bank Limited”, R. Allen Stanford a vândut ,,certificate de depozit” (denumite „CDs”). Banca a promis investitorilor rate de rentabilitate extraordinar de mari. R. Allen Stanford şi angajaţii săi explicau potenţialilor investitori că fondurile lor vor fi reinvestite în valori mobiliare de înaltă calitate, astfel încât investitorii să obţină mai înalte rate de rentabilitate. De facto, R. Allen Stanford a folosit banii depuşi de investitori noi pentru a achita veniturile promise investitorilor anteriori. Plătind investitorilor anteriori, R. Allen Stanford a dezvoltat

credibilitate şi o pistă record de succes din considerentul că le-a permis să recruteze investitorii noi. Timp de aproape 15 ani, banca a declarat că a câştigat, în mod constant, profituri mari din vânzări de CD-uri, variind de la 12,7% în 2007 la 13,93% în 1994.

Pe 27 februarie 2009, Comisia pentru Valori Mobiliare (SEC) a declarat că, timp de cel puțin un deceniu, R. Allen Stanford şi complicii săi au operat o schemă masivă Ponzi, deturnând miliarde de dolari din banii investitorilor şi falsificând profiturile băncii, pentru a ascunde frauda. Până la sfârşitul anului 2008, banca a vândut „certificate de depozite” în sumă de aproximativ 8 miliarde de dolari prin evidenţierea: (i) siguranţei şi securităţii băncii; (ii) consecvent, randamente de două cifre din portofoliul de investiţii al băncii; şi (iii) rate de rentabilitate ridicate care au depăşit cu mult cele oferite de băncile comerciale din Statele Unite ale Americii. Astfel, până în februarie 2009, Stanford şi Davis au deturnat cel puțin 1,6 miliarde de dolari din banii investitorilor prin împrumuturi personale false către Stanford [1].

Pe 19 iunie 2009, Curtea Districtuală pentru Districtul de Sud al Texasului a primit un rechizitoriu de 21 capete de acuzare comise de către Robert Allen Stanford, Laura Pendergest-Holt, Gilbert Lopez, Mark Kuhrt şi Leroy King. Potrivit rechizitoriului, R. Allen Stanford şi ceilalţi învinuiţi au creat o schemă de fraudare a investitorilor. Datorită acestei scheme, ei au acumulat aproximativ 7 miliarde de dolari din certificate de depozit administrate de Stanford International Bank Ltd. (SIBL), o bancă off-shore controlată de R. Allen Stanford şi situată pe insula Antigua. Învinuiţii au dus în eroare investitorii precum că activele băncii au crescut de la aproximativ 1,2 miliarde de dolari în 2001 la aproximativ 8,5 miliarde de dolari în decembrie 2008. Totodată, ei au înşelat investitorii precum că strategia băncii a fost „minimizarea riscului şi obţinerea lichidităţii”. Mai mult, ei au promis rate de rentabilitate care erau prea avantajoase pentru a fi adevărate în lumina investiţiilor reale ale băncii care activau legitim. Pe 14 iunie 2012, Robert Allen Stanford a fost condamnat la 110 ani de închisoare pentru desfăşurarea unui sistem de fraudă investiţională de 20 de ani, în care a deturnat 7 miliarde de dolari pentru a-şi achita afacerile personale [2].

În cele ce succed, vom analiza un alt caz ilustrativ pentru prezenta cercetare – schema desfăşurată de compania „Rust Rare Coin Inc.” (RRC), fondată de către Gaylen Dean Rust. În cazul acesteia, acuzarea susţine că, din anul 1996 şi până pe 15 noiembrie 2018, Gaylen Rust, Joshua Rust şi Denise

Gunderson Rust au desfăşurat o schemă Ponzi de metale preţioase, prin care au obţinut, în mod ilegal, peste 200 de milioane de dolari de la 700 investitori. Potrivit rechizitoriului, inculpaţii au înşelat victimele, determinându-i să investească într-un program de tranzacţionare a argintului. Totodată, ei nu au dezvăluit investitorilor că fondurile lor vor fi utilizate în alte scopuri decât investirea în argint. De fapt, ei au folosit banii de la investitori ulteriori pentru a plăti rentabilităţile promise investitorilor anteriori. Datorită acestei modalităţi, inculpaţii au creat impresia că programul de tranzacţionare a argintului a fost profitabil şi că au fost obţinute rentabilităţile promise. De asemenea, acuzarea susţine că inculpaţii nu au dezvăluit investitorilor că Gaylen Rust nu a fost autorizat să vândă valori mobiliare sau să comercializeze mărfuri. De asemenea, nu a fost comunicat investitorilor că fondurile lor erau transferate în conturile personale ale inculpaţilor. Mai mult, extrasele de cont furnizate investitorilor erau false şi nu se bazau pe tranzacţii reale de argint. Potrivit rechizitoriului, Gaylen Rust şi Joshua Rust sunt acuzaţi de fraudă bancară şi spălare de bani, iar Denise Gunderson Rust doar de spălare de bani [3].

Sub acest aspect, se observă că, din 2008 şi până în prezent, Gaylen Dean Rust şi compania Rust Rare Coin Inc. au desfăşurat o masivă schemă de fraudare a cel puţin 200 de persoane din Utah şi din alte 16 state. Ei au solicitat, în mod fraudulos, peste 170 de milioane de dolari de la investitori în perioada 2013 – 2018 [4]. În primele opt luni ale anului 2018, ei au primit cel puţin 42 de milioane de dolari de la investitorii şi au plătit aproximativ 26 milioane dolari SUA investitorilor anteriori, urmărind atragerea persoanelor în această schemă [5]. În acest sens, Paul Haertel, agent special la biroul din Salt Lake City al Biroului Federal de Investigaţii, a susţinut că „în loc să facă ceea ce trebuie, Denise Rust a contribuit la perpetuarea unui sistem Ponzi de milioane de dolari, care a înşelat investitorii timp de mai bine de 20 de ani” [2].

3.Definiţia şi esenţa schemei Ponzi

În cele ce succed, vom face o incursiune, în plan comparativ, în privinţa definiţiei schemelor Ponzi pentru elucidarea esenţei acesteia.

Aşadar, una dintre primele definiţii şi trăsăturile fundamentale ale schemei Ponzi a fost formulată în cadrul examinării cauzelor privind returnarea mijloacelor financiare învestite de către victimele schemei fondate de Charles Ponzi.

Aşadar, Curtea a reţinut că un sistem Ponzi este o fraudă financiară care atrage investiţii prin promiterea de randamente extrem de ridicate, fără riscuri,

dintr-o afacere presupusă legitimă, de obicei într-o perioadă scurtă de timp. Frauda constă în direcționarea încasărilor primite de la noi investitori către investitori anteriori sub forma unor profituri din presupusa afacere, creând iluzia că este o afacere legitimă şi profitabilă, care atrage investiţii suplimentare [6].

Acest concept şi-a găsit detaliere şi în alte cauze privind identificarea elementelor unei scheme Ponzi. Astfel, schema Ponzi a fost definită ca o schemă de investiţii frauduloasă în care contribuţia investitorilor ulteriori generează dividende sau randamente artificiale ridicate pentru investitorii iniţiali, al căror exemplu atrage investiţii şi mai mari [7]. Aşadar, investitorii iniţiali obţin o sumă mai mare de bani din schema Ponzi decât cei care se alătură schemei mai târziu. Ca urmare a absenţei unor active suficiente sau a oricăror active capabile să genereze fonduri necesare pentru a plăti rentabilităţile promise. Succesul unui astfel de sistem garantează dispariţia acestuia, deoarece organizatorul schemei trebuie să atragă din ce în ce mai multe fonduri pentru a plăti investitorii anteriori. Iar, neatragerea de noi investitori provoacă în cele din urmă prăbuşirea schemei [8]. Într-o schemă Ponzi, transferurile efectuate se fac cu intenţia de a frauda, deoarece o schemă Ponzi este insolvabilă de la început [9].

O altă definiţie din jurisprudenţă descrie esenţa schemei Ponzi. *In concreto*, se elucidează că semnul distinctiv al schemei Ponzi este distribuirea de fonduri către investitorii anteriori din banii primiţi de la investitori ulteriori [10]. Aceasta urmăreşte crearea aparenţei profitabilităţii şi atragerea de noi investitori, astfel încât schema să se desfăşoară o perioadă îndelungată [11].

În majoritatea schemelor Ponzi, organizatorii nu investesc banii, mai degrabă decât să se angajeze în orice activitate de investiţii legitime, acestea se concentrează pe atragerea de noi mijloace financiare pentru a efectua plăţi promise către investitorii anteriori, precum şi pentru a redirecţiona unele dintre aceste fonduri investite pentru uz personal. Cu câştiguri legitime mici sau deloc, schemele Ponzi necesită un flux constant de bani de la investitori noi pentru a supravieţui. Atunci când devine dificilă recrutarea de noi investitori sau când un număr mare de investitori existenţi solicită achitarea randamentelor promise, aceste scheme se prăbuşesc [12]. Altfel spus, schema se desfăşoară după principul „să-l jefuim pe Peter pentru a-i plăti lui Paul” [13].

Având ca repere schemele Ponzi detaliate *supra*, se reţin următoarele trăsături definitorii ale acestora:

(i) neînregistrarea investiţiilor la autorităţi statale competente şi/sau

desfășurarea activităților financiare fără autorizație/licență. În majoritatea statelor, legile prevăd obligația companiilor de se înregistra și/sau de a obține autorizație în materia investițiilor de capital. De asemenea, companiile au strategii secrete și complexe, prezintă documente și extrase de cont false. Aceasta este un alt semn că fondurile nu sunt investite într-o activitate legală și profitabilă.

(ii) garantarea unor randamente ridicate, cu risc redus sau deloc. De altfel, fiecare investiție prezintă un anumit grad de risc, iar investițiile care produc randamente mai mari implică de obicei mai mult risc. Așadar, acestea investiții cu randamente înalte și risc redus denotă o eventuală schemă Ponzi. Mai mult, returnările excesiv de consistente este o altă trăsătură, deoarece investițiile tind să crească și să scadă în timp. Însă, în cazul unei scheme Ponzi sunt promise achitarea, în mod regulat, a randamentelor pozitive, indiferent de condițiile generale ale pieței bursieră.

(iii) returnarea complicată și imposibilă a plăților inițiale. Organizatorii schemei Ponzi încearcă să împiedice participanții să încaseze sumele promise, oferind profituri și mai mari pentru ca investitori să rămâne în schemă și să depune alte mijloace financiare [14].

Așadar, evidențiem că, în cele mai multe cazuri, schemele Ponzi sunt camuflate ca companii de investiții pe piața bursieră, variind de la acțiuni, obligațiuni, investiții bancare prime, instrumente fictive de plată, tranzacții de argint sau petrol/gaze, etc.

Totodată, remarcăm că organizatorii schemei Ponzi promit obținerea unor rate de rentabilitate mai mari decât cele existente pe piață bursieră, dar uneori rate exorbitante, într-un termen scurt. De asemenea, organizatorii garantează rate lunare constante, indiferent de condițiile pieței bursiere. Acest fapt determină cât mai multe persoane să investească mijloacele financiare proprii în această presupusă afacere profitabilă. Totuși, investitorii nu analizează că ratele lunare constante și mai mari decât cele de piață trebuie să ridice suspiciuni privind legitimitatea acestora.

La momentul actual, se observă că ratele de rentabilitate promise de către organizatorii schemei sunt suficient de mare față de cele existente pe piața bursieră, însă nu sunt exorbitante, încât să fie nerealiste și suspecte, precum în cazul primelor scheme Ponzi (schema lui Charles Ponzi).

În continuare, reținem că, în cadrul unor scheme Ponzi, organizatorii oferă explicație relativ plauzibilă a modului în care investiția poate atinge

aceste rate de rentabilitate peste valorile normale. Ei menționează că sunt calificați în domeniul dat, dețin informații privilegiate și secrete în acest domeniu sau au acces la o oportunitate de investiție care nu este disponibilă în alt mod publicului larg.

Mai mult, reținem că prima și cea mai importantă caracteristică care reflectă însăși esența schemei Ponzi este achitarea unor randamente/dobânzi investitorilor anteriori din mijloacele financiare depuse de investitorii mai recenți. Acest fapt creează o iluzie de profitabilitate a presupusei afaceri și, astfel, sunt atrași investitori noi și membrii schemei să investească mai mulți bani. Totuși, de facto, afacerea pretinsă a fi desfășurată este ilegală, nefiind înregistrată și autorizată de către organele competente în modul prevăzut de lege.

În aceste condiții, pentru a continua această schemă se resimte necesitatea atragerii de noi investitori. Amploarea schemei Ponzi este direct proporțională cu fluxul de numerar investit de membri noi. De altfel, schema se va dizolva din cauza lipsei de noi investitori, însă, nu neapărat ca rezultat al descoperirii fraudei de către organele de drept.

Un alt element important al unei scheme Ponzi este inducerea în eroare a investitorilor privind profitabilitatea afacerii. Organizatorii schemei prezintă documente false, inclusiv extrasele din conturi bancare, rapoarte de audit, rapoarte financiare care probează situația financiară profitabilă a companiei și tranzacțiile rentabile pe piața bursieră. Prin intermediul acestor acte neveridice, organizatorii creează o aură a unei afaceri legitime, bine întemeiate și oportună, fiind mascat ca este o schemă Ponzi.

În temeiul concluziilor și generalizărilor *supra* prezentate, particularitățile și elementele constitutive ale schemei Ponzi vor fi luate în considerare de organele de drept în vederea calificării corecte a faptelor socialmente prejudiciabile ca fiind scheme Ponzi.

Referințe:

1. Securities and Exchange commission v. Stanford International Bank, LTD., Stanford Group Company, Stanford Capital Management, LLC, r. Allen Stanford, James M. Davis, Laura Pendergest-Holt, defendants, and Stanford Financial Group, Stanford Financial Group BLDG INC, relief defenants, nr. 3:09-cv-0298-N, 27 februarie 2009, United States District Court, Northern District of Texas Dallas Division. [Accesat 24.12.2022] Disponibil:

https://www.sec.gov/litigation/complaints/2009/stanford-first-amended-022709.pdf

2. The United States, Department of Justice, United States v. Robert Allen Stanford et al. Court Docket Number: H-09-342. [Accesat 24.12.2022] Disponibil: https://www.justice.gov/criminal-vns/case/stanfordr
3. The United States, District of Utah, Defendant Charged In Connection With Fraudulent Silver Trading Program Pleads Guilty To Money Laundering. [Accesat 24.12.2022] Disponibil: https://www.justice.gov/usao-ut/pr/defendant-charged-connection-fraudulent-silver-trading-program-pleads-guilty-money
4. Commodity Futures Trading Commission and State of Utah Charge Salt Lake City Precious Metals Dealer and His Company with Engaging in $170 Million Precious Metals Ponzi Scheme. [Accesat 24.12.2022] Disponibil: https://www.cftc.gov/PressRoom/PressReleases/7842-18
5. Commodity Futures Trading Commission and State of Utah Division Of Securities, through Attorney General, Sean D. Reyes, v. Rust Rare Coin Inc., a Utah Corporation, Gaylen Dean Rust, nr. 2:18cv00892, 13 noiembrie 2018, United States District Court, District of Utah, Central Division. [Accesat 24.12.2022] Disponibil: https://www.cftc.gov/sites/default/files/2018-11/enfrrarecoincomplaint111318.pdf
6. Donell v. Kowell, nr. 06-55544, 1 iulie 2008, United States Court of Appeals, Ninth Circuit. [Accesat 21.12.2022] Disponibil: https://casetext.com/case/donell-v-kowell
7. The American Cancer Society v. Karen L. Cook, nr. 10-10989, 20 martie 2012, United States Court of Appeals, Fifth Circuit. [Accesat 19.12.2022] Disponibil: http://www.ca5.uscourts.gov/opinions/pub/10/10-10989-CV0.wpd.pdf
8. In re John C. ROSE, Roberta A. Deangelis, Acting United States Trustee, v. John C. Rose, nr. 1-08-bk-00317 RNO, 22 martie 2012, United States Bankruptcy Court, M.D. Pennsylvania, [Accesat 21.12.2022] Disponibil: https://www.courtlistener.com/opinion/1883356/in-re-rose/
9. Ralph S. Janvey v. James R. Alguire; Victoria Anctil; Tiffany Angelle; Sylvia Aquino; Jonathan Barrack; et al. 1; Teral Bennett, Susana Cisneros; Ron Clayton; James Fontenot; Mark Groesbeck; et al. 2; and Jason Green, nr. 10-10617, 22 iulie 2011, United States Court of Appeals, Fifth Circuit.

[Accesat 21.12.2022]Disponibil: https://www.courtlistener.com/opinion/221659/janvey-v-alguire/

10. In re Evergreen Security, Ltd., nr. 01-00533-6B1, 6 iunie 2003, United States Bankruptcy Court, M.D. Florida, Orlando Division. [Accesat 23.12.2022] Disponibil: https://casetext.com/case/in-re-evergreen-security-13#p249
11. In Re Manhattan Investment fund LTD., Bear, Stearns Securities Corp., v. Helen Gredd, Chapter 11 Trustee for Manhattan Investment Fund Ltd., nr. 00-10922 (BRL), 00-10921(BRL), 07 Civ. 2511(NRB), 17 decembrie 2007, United States District Court, S.D. New York. [Accesat: 23.12.2022] Disponibil: https://www.courtlistener.com/opinion/1927542/in-re-manhattan-inv-fund-ltd/
12. U.S. Securities and Exchange Commission. Ponzi scheme. [Accesat 21.12.2022] Disponibil: https://www.investor.gov/protect-your-investments/fraud/types-fraud/ponzi-scheme
13. History’s Infamous Swindler. [Accesat 21.12.2022] Disponibil: https://internationalfinance.com/historys-infamous-swindler/
14. U.S. Securities and Exchange Commission. Ponzi scheme. [Accesat 21.12.2022]. Disponibil: https://www.investor.gov/protect-your-investments/fraud/types-fraud/ponzi-scheme